

Entrada de la cova.

En alguns trams petits, les curtes galeries són de fàcil accés i d'una altura mitjana de tres o quatre metres. De les galeries sorgeixen ramificacions que, atesa la seua estretor, no han pogut ser explorades, però que comuniquen segurament amb un altre sistema que es troba a un centenar de metres a l'oest del que em descrit.

Planta de la cova.

La cova fou descoberta a principi de l'any 1968 per un dels masovers del Mas d'Abad (Joaquín Celades, que a hores d'ara és xofer i viu a Albocàsser). L'entrada es trobava cegada per terra i pedres. Ell fou el primer en entrar i observà que hi havia un gran nombre d'ossos humans i ceràmica a la superfície de les seues sales.

La notícia de la troballa fou coneguda immediatament per els sempre atents espiliadors, que van fer ja acte de presència abans que l'Ajuntament de les Coves tancara l'entrada amb un reixat, el qual no va impedir que continuaren les espoliacions. Quan, mesos més tard, es va iniciar una investigació sobre la troballa, es van adonar que la superfície de totes les sales havia estat remoguda, amb nombroses restes d'ossos humans fragmentats i dispersos i amb trossos de ceràmica en la més absoluta confusió.

El servei arqueològic de la Diputació de Castelló va aconseguir recuperar -gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de les Coves- les restes fragmentades de dos esquelets humans i diversos materials ceràmics. Però alguns objectes de coure i un crani -presumiblement sense fragmentar- com també abundant ceràmica -l'e-

xistència de la qual havia estat constatada- van desaparèixer i continuen en parador "desconegut".

El material fragmentat recuperat i estudiat ha permès d'evidenciar que es tracta d'un enterrament de l'edat del bronze (con ja hem dit, dels voltants de l'any 1300 a.c.). Els fragments són de ceràmica feta a mà, de pasta molt fosca, en que s'ha utilitzat sempre desgreixants toscos, i en la qual es pot observar la presència d'arenas, quarsites i, en un cas almenys, marbre artificial. Quasi tots els materials corresponen a atuells espatulats per ambdues cares, molts d'ells amb anses de pont i d'altres amb anses de cap.

Alguns fragments presenten, en la part superior, incisions fetes amb punxó o amb un pal, de manera que es podria pensar fins i tot que serveixen per a decoració.

Fragment de ceràmica amb incisions.

Entre els fragments de ceràmica trobats, podem destacar-ne un de ceràmica marró, espatulada per ambdues cares, amb diverses perforacions realitzades abans de la cocció; pertany, sense dubte, a un vas colador o escorredera.

Fragment de vas colador o escorredera.

Totes aquestes restes de ceràmica no presenten diferències sensibles amb les formes pròpies dels assentaments valencians de l'edat del bronze: ceràmiques llises de dimensions mitjanes o petites, forma de bol o vas, perfil ovoide o arrodonit, ansa de cap o de pont, poliment de la superfície, decoració de cordons aplicats i vorells decorats en la part superior amb incisions.

Respecte als restes humans, cal indicar que -atesa l'aparent abundància d'ossos humans- podríem pensar en la possibilitat que la cova del mas d'Abad es tractara d'un enterrament col·lectiu amb materials de l'edat del bronze (cal recordar que a l'edat del bronze els enterraments són individuals o per parella, però és possible que al mas d'Abad foren inhumanes un nombre bastant superior de persones) la qual cosa suposaria una autèntica novetat. Per a precisar aquesta hipòtesi, faria falta una investigació força profunda, la qual cosa es fa molt difícil, si no impossible, ateses les importants espoliacions sofrides i el deplorable estat en què es troba el jaciment. També es podria pensar que -tenint en compte l'aïllament d'aquestes comarques- ha gueren pogut perdurar en elles elements eneolítics, com ara el ritual funerari col·lectiu, que sí ocorre a Catalunya en plena edat del bronze. El que sí sembla clar és que la cova del mas d'Abad és una cova sepulcral pròpia de l'edat del bronze, i que, a la Comunitat Valenciana, podia aportar dades d'interès, atès l'escàs coneixement del ritual funerari d'aquella època.

Llàstima que els espoliadors interposen (i així ho continuaran fent) el seu interès particular de col·leccionistes al coneixement científic i cultural del ser humà.

Pasqual Boira i Muñoz